

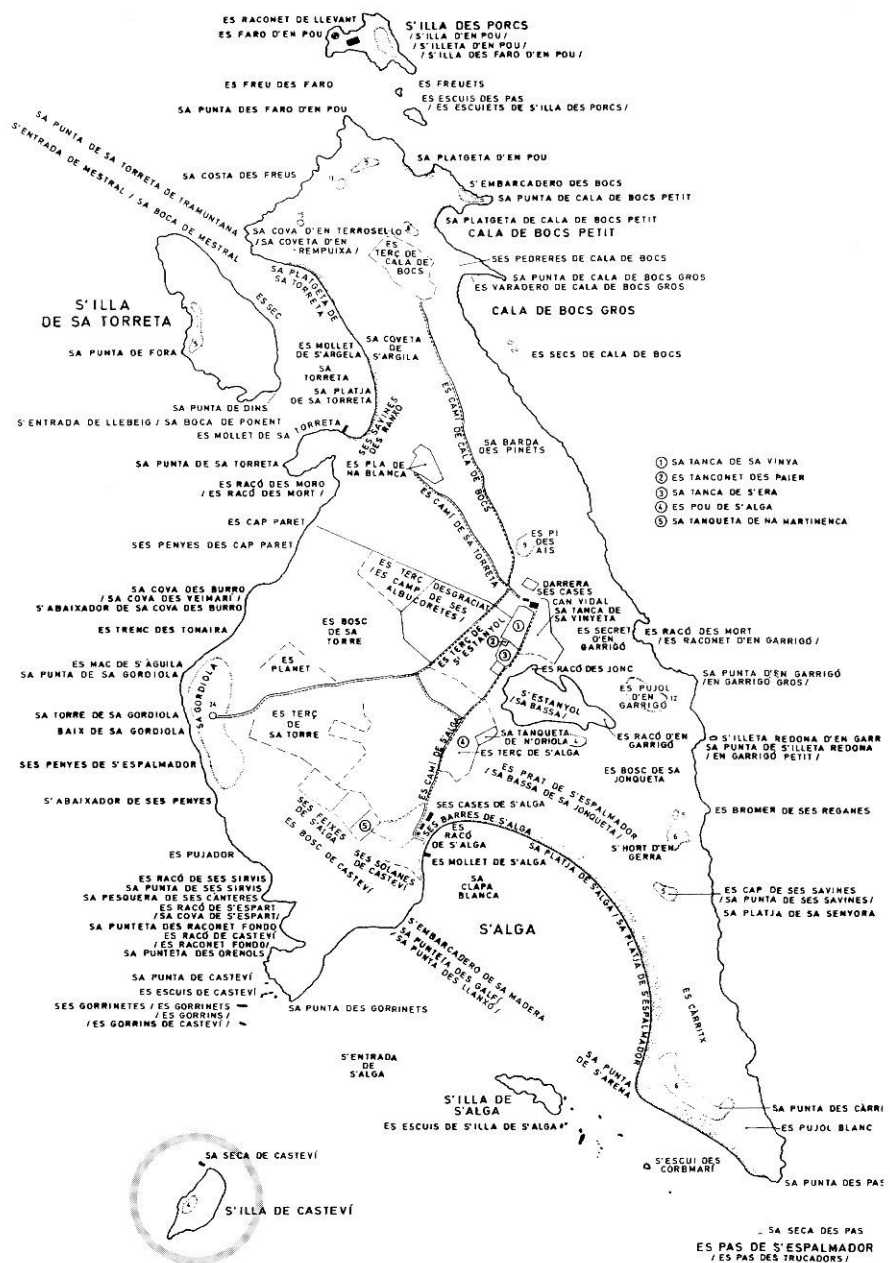
para fabricarlas, de fet no consta que els pares jesuïtes (ni la seua residència) tenguessin res més a veure amb l'ensenyament durant el temps transcorregut entre la compra del seminari i la seua expulsió de l'illa i d'Espanya l'any 1767.

Els jesuïtes residiren a Eivissa per espai d'uns cent catorze anys, i a fer escola no n'hi dedicaren gaire més de set o vuit, repartits en dues etapes. D'aqueixa breu activitat docent, realitzada al segle XVII, segurament se n'hauria perdut el record, si en la que havia sét residència de la Companyia de Jesús, el bisbe Climent Locer no hi hagués obert l'any 1802 les escoles del nou Seminari diocesà. Aquesta represa de l'activitat escolar en la mateixa seu de l'antic seminari de Sant Josep, possiblement va influir perquè s'anàs difuminant la noció de les distàncies i s'arribàs a pensar que aquell seminari jesuític del segle XVII i el seminari episcopal del segle XIX eren una mateixa institució, que senzillament hauria tenguut un breu parèntesi d'inactivitat quan fou expulsada la Companyia de Jesús i mentre es tramitava el seu traspàs a l'autoritat eclesiàstica diocesana.

Així ho creia el reverend Juan de Dios Carrasco López, vicari general del bisbe Basilio Antonio Carrasco Hernando, quan l'any 1851, en el pròleg que escrigué en el primer reglament del Seminari Conciliar, sota el títol de *Breve reseña del Seminario Conciliar de la Ciudad de Ibiza*, afirmava que *son escasas las noticias que tenemos del establecimiento y vicisitudes del Seminario Conciliar de esta Ciudad e Isla de Ibiza, no obstante, según los documentos que obran en la secretaría de su Obispado, es bien constante y cierto que fué erigido en tal Seminario y Casa de Estudios el día 17 del mes de junio del año 1688... Vino a decaer el Seminario cuando, a impulsos de la revolución, en 1767 sucedió en España la expulsión general de los jesuitas.*

L'opinió del prevere Carrasco s'ha prolongat fins als nostres dies, assumida pels qui s'han anat interessant per aquests temes.

JOAN PLANELLS RIPOLL

Breus comentaris sobre el nom de s'Illa de Casteví

per Cosme Aguiló

S'Illa de Casteví està situada al sudoest de l'illa de s'Espalmador (Formentera), de la qual la separa un braç de mar d'uns 450 metres. És una illa petita, gairebé una roca, d'uns 200 metres d'amplària per la meitat de llargària. La seva altura deu ser d'uns 4 metres.

Sobre el seu nom peculiar, els mariners de les Pitiüses expli-

quen una curiosa etimologia popular, segons la qual la denominació hauria sorgit d'un suposat antic costum dels navegants que des de Formentera es dirigien cap as Freus i que en passar per davant aquesta illa "obrien el vi"! Aquesta explicació del poble, com tantes altres, relaciona la similitud fonètica del topònim amb una

frase més o menys homòfona, en aquest cas *gasta vi*, o sigui “beu vi”. La interpretació popular deu ser força antiga, quan constatarem que en els segles XVII i XVIII ja apareixen les grafies *Gastavi*, *Gastavi*, *Gastabí* i *Gastabi*. Però la pronúncia, almenys en l'actualitat, és sempre [kastəví], amb la primera vocal tensa i una [ə] neutra pretònica, que ens arriba transcrita com a “a” per influència de l'etimologia popular.

Joan Coromines, en el seu *Onomasticon Cataloniae*¹ (d'on he extret aquelles variants), presta una excessiva atenció a aquestes explicacions dels mariners. M'estranya bastant que el mestre no hagi defugit els cants de sirena de l'etimologia popular, tot i que s'ha de dir que són sovint ben temptadors. És clar que sobre aquesta illa no hi ha pous ni cocons d'aigua dolça i, almenys teòricament, qualque mariner entabanat s'hi podria morir de set, cosa que tanmateix no passaria per poc que sabés nedar. Crec que l'explicació és un poc ingènua. A més a més quasi totes les illes des Freus (i moltes altres més) es troben en les mateixes condicions que aquesta.

Per a donar una resposta plenament satisfactòria ens manca (com quasi sempre que parlem de noms costaners) el suport de la documentació. L'etimologia que proposaré és només una hipòtesi. Així i tot pens que té unes certes possibilitats de transitar per vies concretes.

Som de parer que el nom d'aquesta illa pot ésser d'origen antroponímic. Podria tractar-se d'una forma evolucionada del cognom *Castellví*. Intentem reconstruir els viaranys de la seva possible evolució.

L'articulació tensa de la primera vocal podria ésser deguda a l'intent de donar transparència a un mot que havia esdevingut opac, després de la desaparició de la persona que el portava com a cognom. Cal tenir present que no és un llinatge propi de les Pitiüses. Els parlants haurien propiciat el pas de *[kəstəlvi] a [kastəví] en

¹ J. COROMINES i J. MASCARÓ PARSARIUS, *Onomasticon Cataloniae*, I *Toponímia antiga de les illes Balears*, (Barcelona, 1989), pàgs. 103-104.

Illa de Castavi; al fons, Formentera.

associar-hi les paraules *casta* i *vi*, que alguns haurien transformat en *gasta vi*, o tal vegada el *cas* (<*casa des*) que introdueix tants de topònims eivissencs. Joan Veny ens féu observar el mateix canvi en mots com [karnəvál] “carnaval”, [salpás] “salpàs”, [sandəmə] “l'endemà”. De la mateixa manera a Santanyí el nom de la ciutat murciana de Cartagena es pronuncia sovint [k.ərtəʒénə] i no [k.ərtəʒénə]. El cognom mallorquí *Campins* [kəmpíns] ha passat a ésser [k.əmpíns] en un nom de lloc santanyiner. Una velleta que vaig entrevistar, fa anys, als Llombards deia sempre [tərrəgónə] per Tarragona. Els emigrants mallorquins menys il·lustrats canviaven el nom de la capital de l'Uruguai per un *Montifideu* més entenedor. I a Artà l'antic topònim **es Caló des Camps* va passar a **(es) [kəloscáns]* i després a [kaloscáns]. Els usuaris degueren arribar a interpretar-lo com si fos **Ca los Cans*

² J. VENY, *Aproximació a l'estudi del dialecte eivissenc*, in “Randa”, 5, (Barcelona, 1977), p. 15. Joan VENY em diu que el nom de la vila de Palamós es transforma sovint, per etimologia popular, en [paləməs]. Li agraeix la informació.

³ Un llibre de poemes de B. Fiol duu el títol de *Caloscans*. V. Mre ROSSELLÓ VERGER en el treball *Els criteris toponímics al mapa de Mallorca del cardenal Despuig (1785)*. *El litoral*, in *Homenaje al Dr. Juan Reglà Campistol*, vol. II, Universitat de València, 1975, p. 125, ens fa observar que el lloc que apareix amb el nom de *Cala camps* en el mapa Despuig és transcrit per Mascaró com a *Caló's Cans*, mentre que el mapa de l'Estat Major el transcriu com a *Cala Camp*.

(a Mallorca, ambdós plurals, *campes* i *cans*, tenen la mateixa realització fonètica). (Crec que molts de parlants actuals més tost relacionarien el *Caloscamps* d'avui amb els “cans” i no amb els conradissos³). Cal assenyalar encara que l'evolució de *Castellví* pogué veure's afectada per una pronúncia ieista *[kəsteívi], produïda al marge de la iodització dels coneguts grups llatins, com en el cas de *Vallgornera* > [vaigornérə].

A Eivissa hi va haver un governador anomenat així que d'alguna manera està involucrat en afers referents a s'Espalmador. Efectivament, el 1625 el rei escriu al governador d'Eivissa Joan de Castellví, el qual l'havia informat dels danys que se seguien perquè no hi havia cap torre al port de s'Espalmador que impedís l'entrada de naus enemigues⁴. No és possible —em deman— que aquest governador hagués recalat en aquesta illa per algun motiu? Les visites oficials a llocs de la ruralia sempre han estat impactants i propícies per a generar noms de lloc (Cf. *es Mollet del Rei*, a Lluçmajor).

Observem finalment com el llinatge *Taltavull*, en la toponímia eivissenca, ha estat deformat en *Taltavuit* (*es Pont d'en Taltavuit*) per etimologia popular⁵.

COSME AGUILÓ
Santanyí, 30 de gener de 1993

⁴ J. MARÍ CARDONA, *Illes Pitiüses*, III *Formentera*. Institut d'Estudis Eivissencs (Eivissa, 1983), p. 27.

⁵ E. RIBAS i MARÍ, *Aportació pitiüsa al Diccionari Català-Valencià-Balear*, Institut d'Estudis Eivissencs, (Eivissa, 1991), p. 156.